

Een gesprek met tante Geertje Koning-Harmsen

over de periode 1930-1960.

Met tante Geertje heb ik een gesprek gehad dat vooral de jaren 1930-1960 besloeg; na zijn middagdutje kwam oom Berend er ook bijzitten en ontspan zich een heel gezellig gesprek. Tante Geertje werd geboren op 12 september 1921 op "'t Lubberding". Dat is de boerderij waar nu de familie Klein Baltink woont aan de Blauwedijk. Omdat het kanaal werd gegraven door een gedeelte van het land van de boerderij is de familie in 1930 verhuisd naar de Havikshorst aan de Ehzerallee, het oudershuis van de moeder van tante Geertje. Ze had 1 jongere broer maar zoals toen gebruikelijk was woonden vaders ouders ook bij hen in en ook moeders moeder, al had zij een kamer en slaapkamer apart. De toestand werd nog complexer toen vaders moeder naar het Weggelhorst ging om daar haar zieke dochter bij te staan en na haar overlijden daar bleef wonen om de kleinkinderen te verzorgen. Toen haar schoonzoon hertrouwde, bleef ze er nog wonen.

Tante Geertje ging met 5 jaar naar de lagere school, voordelig jarig, een kleuterschool bestond nog niet. Ze kwam in de klas bij juffrouw Roosenveld. Er gingen eigenlijk wel veel kinderen naar school vinden we, het dorp was immers kleiner, minder gezinnen en toch 4 lokalen vol met kinderen. Conclusie dus: de gezinnen waren veel groter dan tegenwoordig. In de 2^e klas kwam tante Geertje bij juffrouw Jansen, haar zal ze nooit vergeten. Ik denk dan aan een heel bijzonder aardige juffrouw, maar nee dus. De aloude normen en waarden werden op heel ouderwetse strenge wijze bijgebracht. Na juf Jansen kwam ze bij meester Voorhorst en in de hoogste klassen bij meester Oosterkamp. Tante Geertje herinnert zich dat later het leerlingenaantal terugliep omdat veel kinderen van de Harfsense kant naar Eefde naar de Christelijke school gingen, wat later trouwens weer voorbij ging. Zwemles in die tijd was heel bijzonder. We hebben het nu over 1930. Martin Jansen zal een artikel wijden aan het zwembad vanaf 1935, maar voor 1935 werd er ook al gezwommen in de Berkel. Er was een stuk afgezet d.m.v. tonnetjes en een touw. Daar moesten de kinderen achter blijven. Meester Wellink, later opgevolgd door meester Voorhorst gaf daar na schooltijd les aan degene die het wou. Hij beschikte op de één of andere manier al over een hengel. De kinderen hadden ook bandjes, waarschijnlijk zelf meegebracht. Een diploma bestond natuurlijk niet maar hij nam wel de proef af.

Het Twentekanaal. Dit onderwerp was ik eerlijk gezegd aanvankelijk vergeten te behandelen, zo logisch vind ik dat het er is. Demonstraties a la de Noordtak heeft het indertijd niet gegeven, toch was het een hele ingrijpende verandering toen het kanaal werd aangelegd. Immers overall uit de omgeving liepen de Kerkepaden naar het dorp en deze werden allemaal doorsneden door het kanaal. Boerderijen als "Blikman van de Tol" en "de Groot van 't Stop" werden doorsneden, hadden de grond voortaan aan de overzijde en ook de burens woonden ineens ver weg. De familie Harmsen verhuisde toen zoals gezegd van "'t Lubberding" naar de "Havikshorst". Tante Geertje weet zich nog te herinneren dat toen het rond 1930 werd gegraven er heel veel mensen aan meewerkten, het was in de tijd van de werkverschaffing. Er werd veel met schop en kruiwagen gewerkt maar toch staat haar iets bij dat er ook wel iets mechanisch gebruikt werd. De bruggen werden eerst op het land gebouwd en later werd het kanaal eronderdoor gegraven. Tussen de bruggen was eerst nog stilstaand water waar je bij winterdag heerlijk op kon schaatsen. Later toen er boten door kwamen ging dat over omdat ze ijsschotsen veroorzaakten.

Wat aten ze zoal in die tijd. Ook bij tante Geertje thuis begon de dag met pannenkoek, door opoe Leentjemeuje gebakken. Voor de volwassenen was er pannenkoek met spek maar voor de kinderen zat er geen spek in en werden ze ook dunner gebakken, heel zuinig kregen ze er

ietsje suiker op. Zo kregen ze ook iets suiker in de thee of koffie d.w.z. in het eerste kopje en de suiker die dan onderin bleef zitten was nog genoeg voor het tweede kopje. De eerste paar jaar ging ze lopend naar school en bleef tussen de middag over. Ze kreeg dan brood en roggebrood mee naar school met kaas en vleesbeleg van de slacht bv. nagelhout of hoofdkaas. Jam was er ook wel, die werd uiteraard zelf gemaakt van vruchten uit de tuin. Melk op school was er nog niet, ook zij stond net als ome Gert Groenouwe aan de dorpspomp als ze dorst hadden. Thuis werd ertussen de middag natuurlijk warm gegeten. Ze aten wel stampot maar ook wat wij later gewoon vonden: aardappels, vlees en groente met natuurlijk lekkere jus. Voor de kinderen werd dan eten bewaard. Het eten ging in een pan in een theedoek en kranten met een kussen erop in bed. Daar bleef het lekker warm. Als ze in de zomer na halfvier en in de winter na drie uur uit school kwamen konden ze dat met de maaltijd van 4 uur lekker opsmullen, de anderen aten dan brood. Gingen ze bij andere kinderen spelen dan werd het ook wel later dat het eten uit het bed kwam. Als ze uit school thuiskwamen zat opoe met de theepot klaar. Moeder werkte mee op de boerderij. Voor het naar bed gaan aten ze met z'n allen pap. In de zomer was het lekker koude pap bv. rijstepap of broodpap dat op het kelderschap goed koud was geworden. Toen ze een jaar of acht was kreeg ze haar eerste fietsje en kon ze tussen de middag naar huis fietsen. Dat eerste fietsje was wel op de groei gekocht, blokken aan de trappers en dan thuis opstappen via de muur van de mestvaalt en in het dorp bij het muurtje bij "Ons Huis" er weer af. Gelukkig dat er toen nog weinig verkeer was dat bovendien minder haast had dan nu.

Benieuwd ben ik naar de feestdagen, hoe werden die gevierd. Sinterklaas werd gevierd. Het paard had in de regel rond het huis gelopen en kadootjes waren gebracht op de tafel in de kamer. Ze kregen ook wel speelgoed. Tante Geertje had een pop en poppenwagentje en haar broer kreeg meccano (voor degene die niet weet wat dit is: technisch speelgoed waarmee je m.b.v. boutjes en moertjes de mooiste bouwwerken of machines kon bouwen). Ook spelletjes dammen en schaken hadden ze.

Op de verjaardag kregen ze een kadootje en kwamen een paar mensen op bezoek. Zij hadden in die tijd ook al kinderpartijtjes, d.w.z. er kwamen kinderen spelen en werden er spelletjes gedaan. Taart was er niet, dat kregen ze alleen als opoe jarig was maar er was wel een bolus of Udellermeertje.

Waren haar ouders jarig dan kwam er bezoek tegen een uur of zeven. Die werden dan onthaald op een koffietafel waar veel zorg aan werd besteed. Het botervlootje werd mooi opgesierd en er was lekker beleg bv. ham Ook was er een extra mooi krentenbrood en wittebrood. Daarna werd de visite getrakteerd op een glaasje. Voor de mannen was er een borreltje bv. een glaasje brandewijn en voor de vrouwen iets roods, lekker zoet. Hapjes bestonden nog niet. Daarna, tegen de tijd dat het bezoek naar huis zou gaan, werd de tafel weer mooi gedekt en werd er weer getrakteerd op brood maar deze keer met chocolademelk. Sommigen hadden er een speciaal mooi servies voor. Met ontzag zie ik al die afwas voor me in een vaatwasserloostijdperk, dikwijls was dat voor de boerin echter geen probleem omdat er vaak wel een meid was. Tante Geertje herinnert zich dat ze de eerst chips in de oorlog heeft gehad. Zelf gebakken in frituurvet en wat de huisgenoten heel lekker vonden. Pas na de oorlog kwamen er hapjes, de één bedacht dit en de ander dat en zo werd het langzamerhand met z'n allen teveel.

Met Kerst hadden ze kerstboompje in huis. De familie ging naar de kerk waar een grote kerstboom stond met echte kaarsen en een emmer water ernaast. Plots herinner ik me dat bij ons vroeger ook zo was en dat ik nog heel goed de stok voor me zie met een kaars eraan om de kaarsjes aan te steken wat bijzonder spannend was. Ook stond daar een stok met een spons er aangebonden om de kaarsjes te doven als dat nodig was. Na de dienst kregen ze een sinaasappel en een leesboek van de zondagschool en als je van school afging een psalm- en gezangenboek. Tante Geertje weet ook nog dat ze wel wat moesten leren voor die kerkdienst want in het kerstverhaal werden wel vragen gesteld en omdat de ouders erbij

zaten wilde ze wel goed antwoord geven. Verder werd er thuis getrakteerd op wat lekkers en werd er een Kerstverhaal voorgelezen dat ergens werd uitgezocht.

Met Pasen werden er volop eieren gegeten. Bij haar thuis brachten ze het niet verder dan een stuk of zes maar ze weet nog wel dat bij sommigen er een wedstrijdje van werd gemaakt en het wel lukte om er 11 of 12 te verschalken.

In bad. Wij zijn in onze huidige douchecultuur gewend om minstens eenmaal per dag onder de douche te gaan en elke dag schoon ondergoed aan te trekken. Vroeger was dat anders. Eenmaal per week werd er water gekookt aanvankelijk op het fornuis later op een "Duveltje", dit was een klein kacheltje waarop een grote wasketel paste. De grote teil werd klaar gezet en het water werd in die teil gedaan. Daar kon ieder achter elkaar in. Als het water te vuil was kwam er nieuw of als het te koud was dan werd er wat heet water bij gedaan. Pas in 1954 toen hun huis werd verbouwd kreeg de familie een douche.

Radio. De familie Harmsen had al vroeg een radio. Opoe was heel slecht ter been en omdat ze moeilijk van huis kwam had vader voor haar een radio gekocht. Het was een exemplaar in elkaar gezet door Ab Loman. Hij was in een kastje gemaakt door Kruissink met boven op een grote luidspreker en onder in accu's omdat er in die tijd nog geen stroom was. Elektriciteit kregen ze in 1930 toen ze gingen verhuizen naar de Havikshorst. 's Avonds genoten ze met z'n allen van die radio, graag luisterden ze naar hoorspelen en hadden net als nu bij de t.v. de favoriete programma's. Ze deden ook graag spelletjes. Ook lazen ze de krant. De Zutphense krant kwam iedere dag en de Gorrsselse krant 3x per week. In die tijd was men dus via de krant en ook door de radio aardig op de hoogte van het nieuws.

De geboorte van prinses Beatrix werd uitbundig gevierd. Ze hoorden het grote nieuws via de radio. Haar vader ging samen met Bertus van de Bierkamp en Albert van 't Spitholt als heraut de geboorte aanzeggen. Bij groepjes huizen in Almen en omgeving toeterden ze en lazen vervolgens een epistel voor. Uiteraard werd er opgedronken en waarschijnlijk ook wel meer dan eigenlijk goed was, maar leuk was het wel. 's Avonds was er een vreugdevuur bij de Berkel waar ook de muziek speelde. Het was vreselijk koud, herinnert tante Geertje zich. En wat doe je dan om warm te worden? Ja juist, een borreltje. Maar of het nou door die kou kwam, men verdroeg het niet zo best, iedereen was heel snel aangeschoten. Daarna ging het feest bij Ovink (Hoofdige Boer) verder.

Na de lagere school ging tante Geertje naar de vakschool voor meisjes in Zutphen. Haar jongere broer mocht later naar de mulo maar toen was het algemeen dat jongens meer mochten leren dan meisjes. Zij ging dus naar de vakschool maar is niet verder gekomen dan de 2^e klas. Wat was er aan de hand? Opoe werd ziek, ze is wel een half jaar bedlegerig geweest voor ze overleed. Toen was er nog geen verpleeghuis of thuiszorg en moest moeder dus voor opoe zorgen maar zij kon in het achterhuis niet worden gemist. De oplossing was eenvoudig: tante Geertje kwam thuis en deed moeders werk achter zoals melken, voeren en oogsten. Ze hadden 1 knecht maar verder geen meid. Wat vindt tante Geertje nu van het doorleren, wil ik natuurlijk weten want leren tot je 13e toen of je 23e nu dat vind ik toch wel een erg groot verschil. Doorleren vindt ze heel goed zolang het een doel heeft, maar ze ziet ook wel dat er genoeg jonge mensen zijn die van het één naar het ander leren en zodra ze volwassen zijn nog niets hebben gepresteerd of nog nauwelijks weten wat ze willen.

Tante Geertje was ook actief in het verenigingsleven. De meisjesclub vond ze heel gezellig al kan ze zich wel voorstellen dat de jeugd van nu er gillend zou weglopen. Zij zaten 's avonds samen te breien terwijl er wat voorgelezen werd. Ze moesten ook zelf wel eens een inleiding houden over een onderwerp. Daarnaast was ze destijds lid van Jong Gelre.

Mensen werden vroeger over het algemeen niet oud. Haar vader overleed in 1941. Moeder bleef dus achter met haar 2 kinderen waarvan haar zoon die boer zou worden nog maar 16 was. Gelukkig hadden ze goede hulp en was het nog mogelijk dat haar broer de

landbouwschool deed. Het was wel een moeilijke tijd, het was inmiddels oorlog. Buurman Zoetenhorst was 1^e naaste buurman en kwam veel bij hen over de vloer met raad en daad, wat haar moeder heel fijn vond. Zoals nu ook vaak gebeurt, zodra de man wegvalt blijft ook vaak mannenbezoek achterwege terwijl degenen die achterblijft juist heel erg veel behoefte heeft ook aan "mannenpraat".

Zodra de oorlog begonnen was waren ze al snel met meer mensen in huis. De eerste die kwamen waren jongens van de Stichting "Hoenderlo". In Hoenderlo hadden de Duitsers het tehuis van deze moeilijk opvoedbare jongens gevorderd. De jongens van de afdeling "tuin" werden in Almen ondergebracht. Velen waren er op de "Ehze" maar ook een groot aantal was in de omgeving bij boeren ondergebracht. De leiding hoopte dat ze daar ook aan het werk werden gehouden zodat ze afleiding hadden. Zo waren er ook jongens bij de familie Harmsen en de kookjuf, juffrouw Wentink. Ze kookten in het schuurtje waar een fornuis stond en voorraden conserven. Later hoorde tante Geertje dat de jongens blikjes gecondenseerde melk hadden meegepikt en hadden verstoppt in een wilg. Als ze dan op het land waren, was het heel lekker om eens even naar die boom te gaan en van die lekker zoete melk te snoepen.

Later kwamen er ook jongens en meisjes uit Rotterdam. Sommigen bleven kort, anderen waren er lang. Ze sliepen in het hooi en boven op zolder in geïmproviseerde bedden. Juffrouw Wentink gebruikte tante Geertjes bed en tante Geertje sliep bij haar moeder. In een superkleine twijfelaar sliepen 2 meisjes uit Rotterdam. Ze vonden het bed zo met z'n tweetjes wel héél lekker warm maar moesten 's nachts wel tegelijk draaien. Als de Rotterdammers aankwamen waren ze totaal uitgehongerd. Kregen ze een Achterhoekse maaltijd dan konden ze die niet verdragen. Ze kwamen naar hier om aan te sterken en eten te halen. Een paar meisjes hadden geluk toen ze weer konden meerijden met een vrachtwagen van de Coöperatie naar Rotterdam, gelukkig maar want ze hadden nauwelijks schoenen aan. Ook hadden ze zoals veel boeren in de omgeving vaste melkklienten uit Zutphen. Deze mensen bleven gezellig koffie drinken een paar keer in de week, maar toen de oorlog voorbij was hebben ze deze mensen nooit weergezien, wat toch wel een beetje een desillusie was. De radio hadden ze weggestopt anders had hij ingeleverd moeten worden. Toch was men wel op de hoogte van het oorlogsnieuws o.a. via blaadjes van de ondergrondse. Men wist dus wel van het bestaan van concentratiekampen. Tante Geertje weet ook nog heel goed dat de veehandelaren (Joden) erg bang waren. Ze kwamen regelmatig tot ze op een bepaald moment niet meer kwamen en dan kon je wel vermoeden wat er aan de hand was. In Almen bij de familie Ovink zat een Joodse familie ondergedoken. Maar op een gegeven moment was er een probleem in mijn ogen, want de Duitsers vorderden het huis. Voor de familie echter geen enkel probleem want ze eisten het kerkenschuurtje om er zogenaamd de kleren te bewaren, en later ook nog een kachel om de kleren droog te stoken. Buiten de familie was alleen meester Oosterkamp van hun verblijf op de hoogte, hij ging er 's avonds wel eens heen om een spelletje met hen te doen. De familie heeft de oorlog op deze manier wel overleefd ofschoon het een hachelijk avontuur was want in zo'n kleine ruimte heb je ook vast wel eens ruzie en zo.

De oorlogstijd was een ongeregelde nare tijd. Wel was er in die jaren een sterk gevoel voor saamhorigheid maar de eerlijk gebiedt te zeggen dat die saamhorigheid na de oorlog ook gauw weer over was.

De V1 die ome Gert Groenouwe had zien rondtollen zag de familie Harmsen ook. Moeder stond ook hier in de pap te roeren maar zij had er wel de mantel bij aan. Tante Geertje hoorde dat mensen in het dorp met het testament onder de arm rond de kerk liepen om te zien waar-ie bleef tot hij uiteindelijk in het Haarbroek neerstortte. De V1's die hier naar beneden kwamen waren doorgaans niet uit Harfsen afkomstig maar kwamen van verder weg. Oom Berend vertelde dat hij net als zoveel anderen moest werken voor de "Tod". Alle mannen werden opgeroepen, doorgaans mocht er wel één op de boerderij blijven om het werk te doen. Ze moesten bv. loopgraven graven maar ook tankvallen en éénmansgaten

langs de weg. Deze gaten waren ervoor dat wanneer er onraad was je gauw kon wegduiken, op deze manier zijn er veel levens gespaard.

Op het platteland is geen honger geleden. Er werd clandestien regelmatig een varken geslacht. Dat ging als volgt: een big werd stiekem gemest, maar zodra hij geslacht zou worden dan moest worden opgegeven dat er een big dood was, want alle varkens waren geregistreerd. Er werd dan een jonge big bij een zeug weggehaald en die liet men dood gaan of werd daar even bij geholpen zodat er een dode big in de ton aan de weg kon worden gedaan met een kaartje eraan van wie hij was. Vervolgens werd het gemeste varkentje geslacht door de huisslachter en had de familie weer een tijdje voorraad. Het vlees werd gewekt, gedroogd of zoals het spek in het zout ingelegd.

Tamelijk tegen het eind van de oorlog is een munitietrein in Zutphen beschoten. Oom Berend heeft het van dichtbij meegemaakt want hij was met andere Almenaren naar Voorst waar ze op de Voorsterklei vee in de wei hadden lopen dat ze op wilden halen. De afrastering werd daar gevormd door hagen. Maar ja, die stonden de Duitsers in de weg, belemmerden het uitzicht en hebben ze dus opgetrokken waardoor het vee overal liep. Toen zij daar waren werd de munitietrein die eerst hier in Almen had gestaan en hier al de belangstelling had van bommenwerpers maar met rust was gelaten, beschoten. Eén treinstel explodeerde en gaf zo'n enorme knal dat in Zutphen een onvoorstelbare ravage is aangericht. De explosie was zelfs hier in Almen te zien. Door rondslingerde scherven is een koe in Laren doodgeslagen. Oom Berend was er met zijn kornuiten op de Voorsterklei vlakbij en is met hen naar een boerderij gevlucht waar ze achter het huis in de silo zijn gedoken en zo ontkomen zijn aan één en ander. Toen hij de volgende dag terug naar huis wou en door Zutphen liep, kon hij zijn ogen niet geloven zo'n ravage er rond de Deventerweg was, alles was kapot!

Kerkdiensten zijn er gedurende de oorlog altijd gehouden. Ds. de Ru ging aan het begin van de oorlog uit Almen weg naar Rotterdam. Ds. Pasma volgde hem op, hij had zijn principes en stak die niet onder stoelen of banken. De Duitsers namen hem dat niet in dank af en pakten hem op. Net voor de bevrijding is hij omgekomen in het concentratiekamp in Wöbbelin (Duitsland).

Rond de bevrijding is hier veel gebeurd, vertelde tante Geertje. Rond de Ehzerallee stonden de boerderijen van nu Van de Horst, Ruiterkamp en Tichelman tegelijk in brand evenals de hooibergen van Braakman. Omdat mensen bang waren dat hun boerderij zoals bij Braakman in brand zou worden geschoten, vluchtten ze naar buiten de struiken in. De Canadezen schoten op alles wat bewoog. Zo zijn hier veel mensen om het leven gekomen. Ook de familie Harmsen vluchtte het huis uit de loopgraaf achter het huis in. Frans Bosch van Rosenthal kwam naar hun toe vanaf de kant waar de Canadezen zaten om te waarschuwen dat ze een witte lap aan een stok moesten doen zodat het schieten op zou houden. Frans was met zijn schoonvader Mackay naar het "Spitholt" gelopen om te kijken hoe het daar was. Ze vonden in de wei voor het huis Bosch van Rosenthal Sr. doodgeschoten. Ze vroegen aan Ab, de broer van tante Geertje, of hij hem op wilde halen. Het lichaam heeft bijna een week op de "Havikshorst" opgebaard gestaan. Omdat de ondergrondse had gehoord dat er een tankslag zou volgen bij de Ehzerallee is de familie naar Linde getrokken, naar het oudershuis van oom Berend en is daar kort gebleven tot de kust weer veilig was. De volgende dag gingen de mannen weer terug want het vee dat ze in de wei hadden gelaten moest verzorgd worden. Begin april stond het vee nog op stal, dat is dus omgekomen bij de brand op de diverse boerderijen, de mannen moesten helpen dat te begraven. Even goed om hier nogmaals te vermelden dat ook aan de noordkant van het kanaal zich hetzelfde drama heeft afgespeeld. Alle boerderijen met rode pannen daken zijn van na de oorlog, zijn dus allemaal tijdens de bevrijding in brand geschoten. Dit was trouwens niet de enige zorg die men in die tijd over het vee had: er heerste mond- en klauwzeer, hele veestapels moesten worden afgemaakt. De bevrijding is wel gevierd, al werd de vreugde getemperd door de ellende die was geleden.

Toen de familie Harmsen weer terug kwam op de boerderij konden ze de ravage nauwelijks overzien. Het afweergeschut stond vlak voor de voordeur en binnen was alles goed nagekeken op waardevol spul want de Canadezen deden net als kraaien: alles wat glom namen ze mee. Tante Geertje vertelde dat je daardoor ook heel vervelende toestanden kon krijgen. Zo had bijvoorbeeld de familie van 't Spitholt door een vooruitziende blik de waardevolle spulletjes ondergebracht in de kelder van "'t Holtmark" . Daar waren de Canadezen ook aan het roven geweest en hadden een doosje met zilveren lepeltjes meegenomen. Toen ze vervolgens bij Harmsen neerstreken is dat doosje onder het fornuis in de schuur blijven staan. Tante Geertje zei dat doordat ze elkaar over en weer bij rouw en trouw veel hielpen, kenden ze elkaars spulletjes en kwam het doosje weer bij de rechtmatige eigenaar terug. Maar stel je voor dat ze dat niet hadden geweten dan had de ene buurvrouw later haar doosje bij de andere buurvrouw ontdekt en zou vast niet anders gedacht hebben dan dat tante Geertje aan het roven zou zijn geweest.

Met de kleding zijn ze in de oorlog aardig rondgekomen. Men werd erg creatief, van oud werd nieuw gemaakt en oude truien werden uitgetrokken en opnieuw gebreid of van 2 werd 1 nieuwe gebreid.

Tante Geertje en oom Berend zijn in mei 1945 getrouwd want er was een baby op komst. In die tijd dus een "moetje", ze hadden toen zagezegd pech of anderen (die niet *moesten* trouwen) geluk net hoe je het bekijkt. Anticonceptie bestond in die tijd nog niet, grote gezinnen dus het gevolg. Tante Geertje kan zich dus voorstellen dat moeders van die grote gezinnen in die tijd ook best blij geweest zouden zijn met de pil of condooms. Zelf weet ik van mijn schoonouders dat dokter Fischer wel tegen jonge ouders zei dat er toch maar geen kind meer bij moest komen als hij dat voor de gezondheid van de moeder beter vond.

Ze trouwden in Vorden want ze konden niet naar Gorssel over het kanaal. Tante Geertje droeg een nieuw mantelpakje dat door naaisters was genaaid en oom Berend een tweedehands broek maar met een nieuwe jas en natuurlijk een hoge hoed. Ook trouwden ze in Vorden in de kerk , ds. Pasma was immers nog maar net overleden en ds. Streefland kwam later. Ds. Jansen trouwde hen. Daarna gingen ze naar Almen waar ze op de boerderij feest hadden. Eerst lekker eten waarvoor een varken stiekem was geslacht, zelfs pudding toe, de burens hadden gekookt en daarna was er feest met Stoelhorst op de harmonica. Drank hadden ze zelfs. Oom Berend was met een buurman met paard en wagen naar Groenlo geweest naar de brouwerij om bier te halen en wijn hadden ze via familie uit Apeldoorn. Een zuster en zwager konden ermee de IJssel over. Zelfs koffie was er! Ze woonden niet alleen op de boerderij... de familie van "'t Spitholt" waar nu Van de Horst woont was bij hen tot de noodwoning klaar was. Ook was bij hen een schippersgezin dat het schip ergens bij Dedemsvaart tussen 2 ingestorte bruggen had liggen, zij woonden met z'n vijven in de kalverstal en het washokje, maar waren wel gewend op klein bestek te leven. Verder woonde natuurlijk haar moeder bij hen in tot ze overleed in 1965, en haar broer tot zijn huwelijk.

Voor de bevalling ging men toen wel een paar keer naar de dokter. Het was dus niet meer zo dat de dokter de moeder voor het eerst zag terwijl ze aan het bevallen was. Buurvrouw tante Aaltje van 't Spitholt heeft gebakerd. Toen moest de kraamvrouw nog een aantal dagen na de bevalling blijven liggen, 6 jaar later bij hun tweede kind was dat anders toen mocht ze wel direct op wat haar veel beter bevallen is. Het consultatiebureau was er al, zuster Heyltje zwaaide daar de scepter. We leven nu in het nog Pamperloze en plasticloze tijdperk. Tante Geertje kan zich opwinden over de enorme afvalberg die tegen hoge prijs tegenwoordig geproduceerd wordt. Bovendien blijven de peuters van nu langer onzindelijk omdat die lekkere warme plak voor de billen aangenaam is. In haar tijd waren er wel gummi broekjes maar die konden de baby's niet altijd aan vanwege de rode billetjes. Een gummizeil lag wel onder de onderlegger. Maar ja, er was natuurlijk wel veel nat en moest er dus veel worden gewassen.

Telefoon was niet algemeen, zo werd de dokter gebeld vanaf Bernard Hulshof de bakker, later deden ze dat bij Teunis Boschloo omdat hij al in 1941 telefoon had omdat hij werkte voor die crisiswetten en wel eens moest horen hoe het thuis was. Het gebruik van de telefoon was dus ook tamelijk onbekend. Zo vertelde tante Geertje dat een jongen was beetgenomen: ze hadden hem gezegd dat wanneer hij wilde bellen hij eerst met de fietspomp de leiding moest doorblazen!

In 1954 hebben ze hun huis grondig vernieuwd. Het uurloon voor de aannemer was toen nog f 1.80!! Het was een ingrijpende verbouwing, Roelof Pelgrum Sr. had nog geen ervaring met het verbouwen van zo'n huis omdat het zijn eerste was. Tante Geertje en oom Berend hebben het idee dat hij er wel bij ingeschoten is omdat er bv. veel meer gestut moest worden dan voorzien. Achteraf waren ze erg blij dat ze de stap gewaagd hadden want ze hebben er veel plezier van mogen beleven en de rekening konden ze dat jaar gelukkig betalen. Ze hadden 1000 legkippen die goed legden en een ei bracht toen meer op dan nu, maar liefst 20 tot 25 cent tegen nu 6 tot 8 cent. Centrale verwarming hadden ze uiteraard nog niet die kwam pas in 1975. Er werd alleen gestookt in de vertrekken waar ze woonden overdag, de keuken dus. Als het erg vroom in de winter dan stond 's morgens het ijs op het voeteneind van het bed op de deken.

De eerste auto kochten ze in 1962, rijles had tante Geertje van Gerrit Rexwinkel en oom Berend van Jan van de Straat.

Een diepvries hebben ze ook al lang gehad. Het jaar kunnen ze zich niet herinneren, zelf weet ik dat de allereerste diepvriezers rond 1960 hun intrede deden. Slachten deden ze tot 1965 ongeveer. Toen vond tante Geertje dat er aan een varken behalve karbonade toch ook wel veel spek zat en hebben ze het slachten voor gezien gehouden.

De melkbussen werden in 1976 vervangen door de melktank. Tante Geertje en oom Berend zijn blij dat ze die overstap gemaakt hebben anders was het niet mogelijk geweest zo lang met boeren door te gaan. Ik geef ze gelijk want onlangs tilde ik nog weer eens een melkbus met water en ik vond hem toch veel zwaarder dan vroeger.

Op vakantie zijn oom Berend en tante Geertje nooit geweest, ook later niet, ze hebben er geen behoefte aan.

Omdat moeder bij hen inwoonde of omgekeerd wil ik graag weten wie de kinderen opvoedde. Bij de oudste was dat opoe, opoe fietste met Harmke rond al zingend en waren vier handen/handjes op één buik. Zij bleef meer opoe's kind maar bij de tweede was opoe ziek en werd hun 2e dochter meer mama's kind. Toen de kinderen klein waren zorgde opoe voor de kinderen en werkte tante Geertje in het achterhuis. Bij hen is het samenwonen heel goed gegaan, tante Geertje had de portemonnee in beheer om maar eens iets te noemen. Dit was lang niet algemeen, tijdens mijn voorbereiding op dit artikel is me duidelijk geworden dat heel vaak moeder, resp. schoonmoeder de baas in huis bleef en de dochter niets in te brengen had, bv. om geld moest vragen om kleding te kopen. Of ze wisten totaal niet hoe de financiële toestand op de boerderij was. Toch zie ik dat er ook zoals de slinger van de klok bepaalde toestanden weerkeren. Mijn generatie was heel blij dat niet oma de kinderen opvoedde maar dat we dat zelf konden/mochten, bij de generatie van onze dochters zie ik weer oma verschijnen, nou ja of de crèche natuurlijk.

Tot slot wil ik nog weten wat zij van de burenhulp vindt vroeger en nu. Tante Geertje is daar heel resoluut in. Vroeger was je met meer mensen op de boerderij en kon er wel eens iemand worden gemist als er in de buurt hulp nodig was. Nu is iedereen alleen op z'n bedrijf, gelukkig dat de bedrijfsverzorging die taak heeft overgenomen. De tijd gaat door met z'n eigen kenmerken, je kunt dus tijden niet vergelijken.

Met deze wijze uitspraak wil ik het gesprek met oom Berend en tante Geertje graag afsluiten, ook hen bedank ik van harte voor de geweldige open wijze waarop ze hebben meegewerkt aan de totstandkoming van dit verhaal.